

Päivi Tuulikki Koskela

Unelma merestä eli taru Oulujoen synnystä

Kauan kauan sitten, ennen kuin Oulujoki oli syntynyt, vedenneito Venla asui suuressa järvessä. Järvi tunnettiin nimellä O-ulu järvi sen rannalla asuvan voimallisen noidan O-ulun mukaan. Järven pinnan alla hallitsi vanha vesihiisi Hiski. Venlan siskot viettivät aikaansa kampaillen hiuksiaan ja laulellen. Mutta Venla kaipasi jotakin enemmän, hän halusi nähdä maailmaa.

Venla oli aina ystävällinen kaikille järven asukkaille. Kun ravut tarvitsivat saksien teroitusta, Venla hioi niiden saksia kärsivällisesti hiomakivillä. Kun simpukat halusivat laulaa, hän säesti niitä kanteleellaan. Kun kalat kaipasivat lapsenvahtia, Venla piti pikku sinttejä silmällä.

Eräänä päivänä vedenneito Venla istui pienellä kiviluodolla ja katseli yllään kaartuvaa sinistä taivasta ja pilviä, jotka ajoivat toisiaan siellä takaa.

Selittämätön haikeus täytti taas hänen mielensä.

– Pilvet, te saatte lentää ympäri maailmaa, Venla huikkasi pilville. – Mikä on kauneinta, mitä olette matkoillanne nähneet?

Pilvet kaartelivat hetken vedenneidon yllä, ja sitten tämä kuuli taivaalta kuiskauksen, pehmeän kuin pilvenhattara:

– Meri, meri on kaunein.

– Oi, en ole koskaan nähnyt merta! Venla huokasi. – Kertokaa! Millainen se on?

Pilvet alkoivat laulaa, ja säestivät lauluaan sadepisaroilla, jotka tipahtelivat järven pintaan:

*Niin kaunis on meri, kun aallot sen
keinuvat hiljaa laulaen.*

*Niin kaunis on meri, kun myrskyää,
tuuli roiskeita lennättää.*

*Niin kaunis on meri, kun tähdet, kuu
tummasta pinnasta heijastuu.*

*Niin kaunis on meri, kun valkoinen
jää loputon talvella peittää sen.*

*Niin kaunis on meri, kun kimaltaa
auringon säteissä jälleen saa.*

– Voi, näkisinpä joskus meren, Venla henkäisi kaihoisasti. – Onko se paljon suurempi, kuin tämä järvi?

– Voi lapsonen, pilvet kuiskivat. – Meri on ääretön, meri on valtava, meri kietoo kaiken syliinsä, meri peittää maata, kuten me peitämme taivasta. Meri yhdistää kaiken ja erottaa kaiken. Se on syvä ja hiljainen, raivoisa ja vaarallinen, lempeä ja ikuinen. Se on kaikki. Meri on kaikki.

Illalla Venla kertoi siskoilleen, mitä pilvet olivat kertoneet. Siskot nauroivat hänelle:

– Älä usko haihattelevia pilviä, he ilkkuivat. – On vain tämä järvi ja metsät sen ympärillä. Vai ääretön ja valtava meri! Pyh! Se on pilvien keksintöä.

Myös järveä hallitseva vesihiisi Hiski kuuli Venlan puheen ja ärhenteli hänelle:

– Meri on vain satua ja sepitystä! Tämä järvi on koko maailma. Älä epäile sitä!

Mutta Venla ei voinut unohtaa pilvien kertomusta äärettömästä merestä. Päivä päivän jälkeen pieni vedenneito kipusi luodolle istumaan ja kuunteli pilvien tarinoita merestä, ja ihmeellisistä kaukaisista rannoista. Kaipuu kasvoi hänen rinnassaan pakahduttavaksi.

Lopulta eräänä iltana Venla ui salaa järven reunalle, kohotti päänsä vedestä ja kutsui:

– Oi mahtava noita O-ulu! Kuule pyyntöni. Anna minun nähdä valtava meri.

Rannan tuntumassa kohoava iso kivenjätkäle vavahti ja nousi keriytyen hitaasti auki. Se muuttui vanhaksi harmaaksi noidaksi.

– Vai meren halajat nähdä, noita vinkui narisevalla äänellään. – Hyvä on. Jos suoritat kolme antamaani tehtävää, pääset mereen.

– Teen mitä vain! Venla vakuutti sydän läpättäen.

Pelko ja riemu velloivat hänen sydämessään. Hän pelkäsi noitaa, mutta vielä enemmän hän pelkäsi sitä, ettei ikinä koskaan saisi nähdä suurta ja salaperäistä merta, josta pilvet hänelle lauloivat.

– Vanhoja luitani paleltaa, noita sanoi. – Kudo minulle peitto vesiheinistä huomisiltan mennessä. Peiton on oltava niin suuri, että voin kietoutua siihen kokonaan.

Sen sanottuaan noita muuttui taas isoksi kiveksi.

Vedenneito Venla sukelsi järven syvyyksiin ja alkoi innoissaan kerätä vesiheinää. Mutta voi! Työ oli kovin hidasta.

– En millään saa kerättyä tarpeeksi vesiheinää peittoa varten ja kudottua sitä valmiiksi huomisiltan mennessä! Venla vaikersi. – Noita on niin kovin suuri.

Silloin hän kuuli äänen viereltään. Tsak! Tsak! Tsak! Ravut siinä naksuttelivat saksiaan.

– Me autamme sinua, ravut lupasivat. – Sinä olet aina ollut kiltti meille, ja auttanut teroittamaan saksiamme. Istu sinä kutomaan, me leikkaamme vesiheinää sinulle.

Niin ravut kävivät työhön. Ne rytmittivät saksiansa suihketta hymisten samalla:

Tsak! Tsak! tsa-tsa-tsak!

Tsak! Tsak! Tsaa!

Vesiheinä meillä

katkeaa!

Venla istuutui kutomaan, ja ravut leikkasivat vesiheinää tuoden sitä tukoittain pienen vedenneidon luokse. Venla kutoi koko yön ja aamun ja seuraavan päivän, ja iltaan mennessä hän oli saanut suuren peiton valmiiksi. Hän ui noidan luokse ja ojensi peiton tälle.

– Ummm, ummmm, noita hymisi avaten peiton rullalta ja kietoen sen ympärilleen. – Sinä selvisit hyvin. Seuraavaksi olkoon tehtävänäsi tuoda minulle koru kaulaani.

Venla ui järven syvyyksiin ja mietti, mistä hän saisi noidalle korun.

– Voisitko soittaa meille, haluamme laulaa, simpukat pyysivät vedenneidolta.

– Voi, niin mielelläni minä teille soittaisin, Venla vastasi. – Mutta minun täytyy etsiä jostakin koru noita O-ululle.

– Me autamme sinua! simpukat sanoivat kuorossa.

Kaikki simpukat, joilla oli helmi, sylkäisivät ne ulos Plip! Plup! Plap! Pian Venlalla oli käsissään iso röykkiö helmiä. Iloissaan vedenneito punoi hiuksistaan nyörin, johon kiinnitti helmet. Sitten hän haki kanteleensa ja soitti simpukoille. Nämä lauloivat kuorossa hänen ympärillään lempilauluaan:

*Si si si si simpukka
si si si si simpukka
pikku pikku simpukka
istuu veden alla.*

*Si si si si simpukka
si si si si simpukka
pikku pikku simpukka
kun sataa kaatamalla.*

*Si si si si simpukka
si si si si simpukka
pikku pikku simpukka
ei sade siihen yllä.
Ei, ei ei!*

Sitten simpukat nauroivat, koska niistä oli hirveän hauskaa se, että sade ei yltänyt kastelemaan heitä järven pohjaan.

Illalla Venla ui noidan luokse ja ojensi tälle helmistä valmistamansa korun.

– Ummmm, ummmm, noita mielti otsaansa kurtistellen ja kietoi helminauhan kaulaansa. – Onnistuit jälleen. Tule tänne huomenna, niin annan sinulle kolmannen tehtävän.

Venla palasi kotiin. Hän ei ollut kertonut noidan luona käynnistään siskoilleen, ja nämä ihmettelivät:

– Missä sinä olet oikein ollut?

– Tuolla vain, rapujen ja simpukoiden kanssa leikkimässä, Venla vastasi vältellen.

Siskot koettivat vielä tivata, mihin pikkusisko oli oikein kadonnut pitkäksi aikaa, mutta he eivät saaneet Venlasta enempää irti. Pieni vedenneito

käpertyi nukkumaan levävuoteelleen ja uneksi merestä, suuresta ja salaperäisestä.

Siskot aavistivat, että Venlalla oli jotakin outoa meneillään. Seuraavana päivänä he eivät päästäneet pikkusiskoaan pois silmistään, vaan aina joku heistä oli pyytämässä kampa lainaan tai hakemassa Venlaa syömään. Lopulta Venla ehdotti, että he leikkisivät piilosta. Kun tuli hänen vuoronsa mennä piiloon, Venla piiloutui kiviröykkiön taakse ja ui sieltä kenenkään huomaamatta pois. Karkotettuaan näin siskonsa kannoiltaan Venla meni järven rantaan ja nosti päänsä vedestä.

– Oi mahtava noita O-ulu, hän kutsui. – Mikä on viimeinen tehtäväni?

Kuului jyrinää ja kalskahduksia, kun suuri kivi vedenrajassa ojentautui ylös noidaksi.

– Viimeinen tehtäväsi onkin vaikein, noita O-ulu käkätti hinkuvalla äänellä. – Mutta jos sen suoritat, loitsin loitsun, jonka avulla pääset sinne kaipaamaasi suureen mereen.

– Teen mitä vain, vedenneito vakuutti kiihkeästi.

Tällaisilla hetkillä hän inhosi pyrstöään. Jos hänellä olisi jalat, hän olisi vaeltanut vaikka tuhat päivää ja yötä päästäkseen suuren meren äärelle.

– Tehtäväsi, noita lausui. – On etsiä kultainen sormus, joka putosi Auringon sormesta tänne järven pohjaan silloin, kun Aurinko ensimmäistä kertaa aikojen alussa nousi.

Sitten noita nauroi kumeasti kuin kivivyöry.

– Sormusta on etsitty tuhat tuhatta vuotta, eikä sitä ole kukaan löytänyt. Tunnistat sen neljästä rubiinista, jotka Aurinko istutti sormukseen merkiksi siitä, että hänen valtansa ulottuu idästä länteen ja etelästä pohjoiseen. Tuo sormus minulle ennen kuin Aurinko seuraavan kerran nousee, niin toteutan hartaimman toiveesi.

Noita vaiken ja jähmettyi kiveksi jälleen.

Venla sukelsi epätoivoisena järven syvyyksiin. Miten hän voisi löytää sormuksen, joka oli kadonnut tuhat tuhatta vuotta sitten? Vedenneito uiskenteli päämäärättä edestakaisin. Järvi, joka oli alkanut tuntua vedenneidosta niin pieneltä hänen haaveillessaan merestä, tuntui nyt valtavan suurelta. Pohjassa oli loputtomasti hiekkaa, johon sormus olisi voinut upota. Siellä oli tuhansia kivenkoloja ja laajoja levämetsiä. Sormus voisi olla missä vain. Hän voisi etsiä sitä sata vuotta, eikä silti löytäisi Auringon

kadonnutta sormusta. Venla tunsi toiveidensa murenevan ja haaveidensa hautautuvan iäksi järven syvyyksiin. Hän itki. Itki turhaa kaipaustaan, itki tyhjään rauenneita toiveitaan, itki merta, jota ei koskaan näkisi.

Vedenneito Venlan kyneleet sekoittuivat suolaisina järven veteen. Pikku kalat huomasivat sen ja tulivat kysymään:

– Miksi sinä itket?

– Minun pitäisi löytää Auringon kadonnut sormus. Sormus, joka on pudonnut järveen tuhat tuhatta vuotta sitten, Venla selitti.

– Me autamme sinua, kalat lupasivat.

Ne kutsuivat kaikki kaverinsa mukaan, ja niin lopulta jokainen kala O-ulu järvessä uiskenteli ympäriinsä etsien Venlan heille kuvailemaa sormusta.

Kukaan ei löytänyt mitään. Yksi toisensa jälkeen ne palasivat vedenneidon luo ja kertoivat, että sormusta ei löytynyt. Lopulta enää yksi ihan pieni sintti oli palaamatta. Venla oli jo menettänyt toivonsa. Lopulta pikku kala ui vedenneidon luokse ja kertoi:

– Uin vesihiisi Hiskin palatsiin, Manamansaloon, ja siellä päädyin hänen aarrekammioonsa. Kammiossa näin lasisen arkun, jonka keskellä oli kultainen sormus. Sormuksessa oli neljä rubiinia ja se hehkui lämpöä kuin Aurinko ikään.

– Oi, näytä se minulle! Venla huudahti.

Vesihidellä oli valtava palatsi, Manamansalo, jonka katto kohosi saaren lailla ylös järvestä. Palatsissa oli ainakin tuhat veden täyttämää huonetta, lukuisia tunneleita, onkaloita ja saleja. Aarrekammio oli palatsin sokkeloiden keskellä, syvällä järven pohjan alla. Noihin tunneleihin pikku sintti oli uskaltanut.

Pikku kala johdatti vedenneidon vesihidien palatsiin ja veden täyttämiin onkaloihin. Venla ui varovaisesti palatsin sokkeloissa ja pääsi kalan opastuksella aarrekammioon. Kammion ovella torkkui vahdissa kaksi yrmeään näköistä isoa haukea. Venla pidätti henkeään ja ui äänettömästi vartijoiden ohitse. Hän pääsi aarrekammioon, jossa vesihiisi Hiski säilytti aarteitaan. Kammiossa oli kasoittain helmiä ja kultaa, koruja ja jalokiviä. Keskellä oli korkea kivi, jonka päällä oli lasinen arkku. Arkussa hohti kultaista valoa Auringon sormus.

– Ooh! Venla henkäisi. – Vesihiisi on löytänyt Auringon kadottaman sormuksen ja kätkenyt sen aarrekammioonsa!

Vedenneito koetti avata lasista arkkua, mutta se oli lukossa.

– Minä tiedän, missä avain on, pikku kala kuiskasi.

Se vei Venlan aarrekammion ovelle ja osoitti toista haukea. Vanha kyrmynska kuorsasi, ja hauen suun avautuessa Venla huomasi pienen kultaisen avaimen sen kielellä. Vedenneito työnsi hiljaa ja hyvin, hyvin varovaisesti sormensa nukkuvan hauen suuhun ja otti sieltä avaimen. Hän ui takaisin aarrekammioon, avasi arkun ja otti sormuksen kunnioittavasti käteensä. Se kimmelsi kullalle kuin lämpöinen kesäpäivä. Venla kääri sormuksen isoon levänriekaleeseen.

– Aurinko on nousemassa! pikku kala kiirehti.

– Voi, ehdinkö määräaikaan mennessä! Venla säikähti. – Kiitos sinulle, kun johdatit minut sormuksen luo.

Vedenneito ui nopeasti mutta hiljaa vartijoiden ohitse ja lähti sitten kiitämään kohti noidan asuinsijoja. Juuri ennen auringon nousua hän kohotti kätensä vedestä ja huusi noidalle:

– O-ulu, minä onnistuin! Tässä on Auringon sormus!

Silloin juuri Auringon ensimmäinen säde sinkosi taivaanrannan ylitse ja osui sormukseen. Se leimahti loistamaan kuin liekki.

– Sinä siis onnistuit, noita O-ulu hämmästyti ja ojensi suuren kouransa ottaakseen sormuksen.

Venla luovutti löytämänsä aarteen hänelle.

– Olet nyt täyttänyt antamani tehtävät, ja minä pidän lupaukseni, noita lausui juhlallisesti. – Kadonneen sormuksen on aika käyttää voimansa kaikkien iloksi.

Noita kohotti sormuksen korkealle ilmaan. Sitten hän loitsi:

*Joki lähde juoksemaan,
koski korskea kuohumaan,
Virta vaahtona valloita,
meri rannaton tavoita.*

Sitten noita paiskasi sormuksen järven läntiseen rantaan, veden ja maan rajalle. Kirkas valonväläys häikäisi Venlan silmät. Maa murisi ja murtui. Valtaisa aalto tuli järven selältä ja lähti kuohuen korskeasti raivaamaan tietään metsien ja niittyjen halki, järveltä kohti merta.

– Olkoon tämä joki merkiksi järven ja meren liitosta, noita O-ulu julisti. – Se olkoon ikuisesti kaikelle veden kansalle kulkutie, jotta he voivat vapaasti kulkea meren ja järven väliä.

Hän kääntyi silmät selällään katselevan pienen vedenneidon puoleen.

– Mene, Venla, seuraa unelmiasi, hän kehotti.

– Kiitos! Venla huudahti noidalle ja kääntyi lähteäkseen seuraamaan jokea.

– Seis! kuului silloin huuto ja Venla näki vesihiisi Hiskin lähestyvän raivoissaan. – Palauta anastamasi sormus! Ja et lähde minnekään valtakunnastani!

– Hyvästi, Venla henkäisi noidalle ja syöksyi matkaan.

Vesihiisi ampaisi karkaavan vedenneidon perään. Venla ui minkä pyrstöstään pääsi. Hän tajusi hämärästi metsät ja niityt, joiden lävitse joki mursi kuohuen reittiään. Vesi pärskyi, möyrysi ja räiskähteli hänen ympärillään.

– Pysähdy! vesihiisi karjui ja alkoi heitellä valtaisia kivenmurikoita pakenevan alamaisensa perään.

Samalla vesihiisi loitsi:

*Vesi vellova pysähdy,
koski karkaava tyrehdy!
Joki juoksusi lopeta,
virta vierivä patoa!*

Kivet molskahtelivat veteen pakenevan vedenneidon ympärillä yrittäen padota uutta uomaansa raivaavan virran. Mutta noidan loitsu oli väkevämpi, veden voima vahvempi. Virta kuohui ja pärski rynnätessään eteenpäin. Vesihiisi jäi synkkänä tuijottamaan Venlan perään. Vedenneito oli liian nopea ja pääsi pakoon. Joki jatkoi juoksuaan kohti merta. Vesihien heittelemistä kivistä muodostui jokeen koski, joka myöhemmin nimettiin Merikoskeksi. Lopulta Vesihiisi tajusi takaa-ajon toivottomaksi. Hän luovutti ja kääntyi palatakseen takaisin järveensä.

Näin vedenneito Venla pääsi mereen, josta oli niin kauan unelmoinut. Hän ui keskelle meren selkää ja nosti päänsä pinnalle. Valtaisa, levollisesti aaltoileva meri levisi joka puolella hänen ympärillään. Venla tunsu meriveden suolan huulillaan ja aisti siinä lupauksen uusista seikkailuista ja tuntemattomista ulapoista, jonne meri hänet johdattaisi.

Näin vedenneidon unelman myötä oli syntynyt uusi joki, O-ulujoki, joka nykyään tunnetaan Oulujokena.